

Болтівець С.І., доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник Державного інституту сімейної та молодіжної політики України

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ У СФЕРІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ СВОБОДИ

Актуальність дослідження обумовлена потребами суспільного розвитку молодого покоління, оскільки правова культура становить собою сферу індивідуальної свободи, яка дозволяє молодій людині в суспільно прийнятній формі реалізовувати власні уподобання, задатки здібностей та інтереси. Водночас у контексті оволодіння молодого покоління правовою культурою суспільства формується дисципліна й відповідальність громадянина, що дозволяє реалізовувати цю свободу. Ефективність регулювання суспільних процесів визначається рівнем розвитку правової культури кожного суспільного утворення, яке існує у взаємодії своїх соціально відповідальних громадян, входження яких до правового простору можливе тільки шляхом передачі й розвитку цієї культури з покоління до покоління. Ця суспільна усталеність зумовлює постановку перед кожним новим поколінням громадян питання про це, наскільки правові набутки попередників відповідають реаліям життєвого самоздійснення і перспективам втілення колективного сенсу суспільного саморозвитку. Необхідність наукового узагальнення загальносуспільних правових усталеностей, категоріальна невизначеність існуючих трактувань понятійного тезаурусу детермінує нагальну суспільну потребу наукового осмислення проблеми, що відповідає сучасним реаліям.

Методологія дослідження передбачає вагому роль порівняльно-правового аналізу, оскільки його застосування дозволило провести зіставлення правових норм у різних галузях права, спільність яких визначалася наявністю загального об'єкта дослідження, зі сформованістю правової культури сучасної української молоді на різних стадіях цього процесу. Серед застосовуваних методів дослідження порівняльно-правовий метод сприяв розкриттю змісту нормативно-

правового регулювання, відображеного в процесі формування правової культури сучасної української молоді. Системно-функціональна методологія дозволила представити взаємодію компонентів процесу формування правової культури, а логіко-семантичний метод сприяв узагальненню і класифікації епістемологічних одиниць для внесення обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання процесу формування правової культури сучасної української молоді. Еволюція процесу формування правової культури сучасної української молоді вивчалась за допомогою історико-правового методу, а метод узагальнень у дослідженні було поєднано з аналітичним методом, що створило необхідний ареал для традиційного застосування структурного, функціонального і статистичного методів. Поєднання методів індивідуалізації, аналогій, актуалізації, синхронізації з компаративним, пізнавально-процедурним, інструментальним як одним і порівняно новим у соціально-гуманітарних дослідженнях методом визначення правової форми – специфічної системи правових засобів, дозволило цілісно розглянути формування правової культури сучасної української молоді як актуальну дослідницьку проблему.

Основні результати і висновки. Здійснений аналіз правосуб'єктності молоді засвідчив актуальність вивчення суб'єктів правової культури в багатовимірному концепті правосуб'єктності молодіжного самоздійснення, що привертає увагу насамперед тим, що набуття молодою людиною кожної соціальної практики, яка поєднує її з іншими людьми, є культурною, а соціальні дії є вписаними в специфічні форми життя (суб)культурних середовищ.

За результатами аналізу існуючих інструментів та методів оцінки рівня правової культури молоді як способів взаємозв'язку правової свідомості і правової поведінки з'ясовано, що правова культура молодої людини взаємопов'язана з правовою культурою суспільства, де засобами законодавства, створеного державою, молода людина реалізує власну свободу волі. Перехідний характер, зумовлений психофізіологічними особливостями та мікросоціальними умовами вікового розвитку, є своєрідною рисою правової культури молоді.

Процеси становлення і розвитку правосвідомості та правової культури

молоді відображають кризовий стан українського суспільства з його підвищеною соціальною і морально-психологічною напруженістю, економічними протиріччями суспільства в цілому.

Аналіз інструментів та методів оцінки рівня сформованості правової культури молоді, дозволяє класифікувати їх за приналежністю до суб'єктів виховання: виховання в сім'ї, виховання в початковому закладі та професійного виховання. В цілому рівень розвитку правової культури молоді зумовлюється сукупністю суспільних відносин та рівнем їх динамізму.

До основних складових, важливих для оцінки рівня сформованості правової культури молоді, належать правові знання, правова свідомість, духовне багатство молодої особи, її правова поведінка, що включає дії, які зумовлюють правові наслідки. Структурна модель інструментів та методів оцінки рівня сформованості правової культури молоді включає визначення ефективності правового навчання та виховання, підходів до формування правової культури молоді, сформованості правової культури молодих людей шляхом використання потенціалу навчальних дисциплін, оптимального поєднання теоретичного та практичного навчання, розроблення та застосування навчально-методичного забезпечення.

Правова політика щодо реалізації прав молоді на сучасному етапі України залишається на стадії свого формування. Її головним завданням є необхідність створення нової концепції правової політики, яка має бути схвалена як система основних офіційних поглядів на її сутність і зміст, важливі складові та пріоритети соціального спрямування. Ціннісною базою концепції мають бути ідеали справедливості, рівності та свободи, а політико-правовим підґрунтям – конституційні ідеї, принципи та норми побудови демократичної, соціальної, правової держави і громадянського суспільства, забезпечення легальності та законності в країні.

З іншого боку, важливим є широке інформування населення про правову політику держави і законодавство, яке полягає в здійсненні низки заходів, спрямованих на створення відповідних умов для набуття молодими громадянами

достатніх обсягів правових знань і навичок у їх застосуванні, необхідних для реалізації молоддю своїх прав, свобод та покладених на громадян обов'язків .

Сучасне правове буття українського суспільства відзначається двома взаємовиключними тенденціями: прагненням до стандартів демократичної, правової держави, з одного боку, і низьким рівнем правової культури, потуранням правовому безкультур'ю, крайнім проявом якого є правовий нігілізм, з іншого.

Проведений аналіз документальної бази і попередніх досліджень з проблем балансу інтересів різних суб'єктів правових відносин в реалізації прав молоді, дозволив сформулювати методологічний план вивчення балансу інтересів, що існують в теорії і практиці молодіжної політики держави. В цьому методологічному плані важливо застосовувати й розвивати підходи, що ґрунтуються на аналізі роздільно-сумісних відносин у сфері управління молодіжною галуззю й влади. Це необхідно тому, що в соціальних відносинах, які завжди є відносинами між людьми, взаємодіють різні (розділені) інтереси, а в самій взаємодії реалізується прагнення до суспільних дій із метою задоволення вказаних інтересів. На практиці ці інтереси цілком адекватно можливо реалізовувати через втілення принципів державно-приватного партнерства.

Показники недовіри української молоді, громадян України старшого віку до органів правоохоронної та судової систем, покликаних захищати права і свободи людини, сягнули критичного рівня, зокрема, при зіставленні із рівнем довіри до соціальних інституцій та громадських організацій.

Дослідження форм діяльності державних, громадських та бізнес-структур у сфері захисту і реалізації прав молоді дозволило з'ясувати як їхні ефективні набутки, так і ті особливості соціальних практик, які потребують змістовного розроблення ефективних форм забезпечення прав молодих людей. Головною особливістю застосування сучасних форм забезпечення прав молоді є недостатність аналізу їх результативності, представлення аналітичних оцінок у стратегічних і програмових документах щодо молоді. Причиною такої ситуації є відсутність повного циклу аналізу стану справ у сфері забезпечення реалізації

прав молоді і впливу державної молодіжної політики на їх реалізацію. Окремі його компоненти перебувають часто в невизначеному стані, а наукові дослідження залишаються невитребуваними державною політичною практикою і не пов'язаними з іншими складовими реалізації молодіжної політики держави.